

PROVERBE ȘI ZICĂTORI
ROMÂNEȘTI
– dicționar ilustrat –

*Antologie de
Anatol Vîdراșcu*

*Ilustrații de
Alex Dimitrov și
Serge Samsonov*

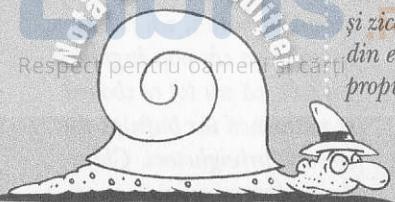
LITERA
București
2020

PROVERBE ȘI ZICĂTORI
ROMÂNEȘTI
– dicționar ilustrat –

*Antologie de
Anatol Vidrașcu*

*Ilustrații de
Alex Dimitrov și
Serge Samsonov*

LITERA
București
2020

Prezența ediție reunește aproape 6000 de proverbe și zicători românești. Majoritatea au fost extrase din edițiile indicate în bibliografie, antologatorul propunându-și să dea o sinteză cât mai reprezentativă a înțelepciunii noastre populare, criteriul estetic, alături de cel al frecvenței utilizării expresiilor, fiind decisive.

Am renunțat deliberat la clasificarea tematică sau după cuvântul principal, tentativă aproape irealizabilă, doavă și numeroasele încercări de până acum, și am plasat parimiile în ordine alfabetică după cum se și face într-un dicționar.

Numărul expresiei frazeologice ilustrate este evidențiat cu aldine.

Pentru a facilita înțelegerea frazeologismelor, le-am adaptat la normele ortografice în vigoare, renunțând la formele mai greoaie din textele vechi. În cazul variantelor, am plasat, între paranteze, formele sub care mai circulă.

Unele dintre aceste expresii frazeologice sunt comune mai multor popoare, dar le-am inclus totuși în culegere pentru simplul fapt că s-au încrețenit în timp și în limba română.

Am folosit în loc de prefată un text, scris, la solicitarea noastră, de regretatul publicist Constantin Tânase, iar drept postfață am ales un fragment din Scrisoarea XII (Păcală și Tânadală) de Costache Negruzzi, pentru a demonstra, dacă mai era nevoie, că proverbele și zicătorile românești pot servi drept o sursă inepuizabilă, mereu vie pentru crearea unor lucrări artistice încheiate, cursive, pline de savoare și de tâlc.

În sfârșit, pentru a pune în valoare și a oferi cititorului posibilitatea să înțeleagă și să memorizeze mai ușor o expresie sau alta, am ilustrat generos cartea cu imagini ale graficianilor Alex Dimitrov și Serge Samsonov.

A. V.

1. **A** adormi buștean (dus, ca mort).
2. **A** aduce apă după ce s-a stins focul.
3. **A** aduce la sapă de lemn.
4. **A** aduce și lapte de cuc.
5. **A** aduna nuiele pentru spinarea sa.
6. **A** aduna surcele unde altul a tăiat lemn.
7. **A** află târgul și țara.
8. **A** ajunge cuțitul la os (gât).
9. **A** ajunge de batjocura lumii.
10. **A** ajunge de clacă.
11. **A** ajunge de la moară la râșniță.
12. **A** ajunge de poveste.
13. **A** ajunge de râsul curcilor (găinilor).
14. **A** ajunge din cal măgar.
15. **A** ajunge în mintea (doaga) copiilor.
16. **A** ajunge la ananghie (aliman).
17. **A** ajunge la covrigi calzi.
18. **A** ajunge la cuțite.
19. **A** ajunge la sapă de lemn.

A ajunge la ananghie.

20. **A** ajunge (veni) la spartul târgului (iarmarocului).
21. **A** ajunge nici cal, nici măgar.
22. **A** ajunge otrepă de vase.
23. **A** ajunge până la adânci bătrânețe.
24. **A** ajunge slugă la măgar.
25. **A** ajuns lupul de jocul cainilor.
26. **A** ajuns oul mai cu minte ca găina.
27. **A** ajuns un papugiu, tipă ca un surugiu.
28. **A** alege brânza de zăr.
29. **A** alege neghina din grâu.

A alergă după doi iepuri.

30. **A** alergă după doi iepuri.
31. **A** alergă în sus și-n jos.
32. **A** alergă tot într-un suflet.
33. **A** ales până a cules.
34. **A** apuca câmpii.
35. **A** apuca cu mâna de sabia goală.
36. **A** apuca luna cu mâna și soarele cu picioarele.
37. **A** apuca sărăcia de coadă.
38. **A** arăta cu degetul pe cineva.
39. **A** arăta spatele cuiva.
40. **A** arde cu fierul roșu.
41. **A** arde dracului tămâie.
42. **A** arde locul sub el.
43. **A** arunca banii în vânt (în baltă, pe fereastră).
44. **A** arunca la coș.
45. **A** arunca mănușa.
46. **A** arunca praf în ochi.
47. **A** asculta cu o ureche (cu toate urechile).

48. **A** astupa soarele cu degetul.
49. **A** asuda sub limbă.
50. **A** aștepta ca mortul colacul.
51. **A** aștepta cu plăcinte calde pe cineva.
52. **A** aștepta să-i cadă mere mălăiește în gură.
53. **A** aștepta să-i pice mură-n gură.
54. **A** auzit clopotul, dar nu știe la care biserică.
55. **A** avea (găsi) ac de cojocul cuiva.
56. **A** avea apă în gură.
57. **A** avea apă (bumbac) în urechi.
58. **A** avea apucături de vulpe și suflet de lup.
59. **A** avea bani gârlă.
60. **A** avea bragă în sânge.
61. **A** avea burtă de iapă și picioare de cal.

62. **A** avea cap de cuc (fag, fier, gâscă).
63. **A** avea cap de întors furci.
64. **A** avea capul ca dobleacul.
65. **A** avea cătătură (ochișori) de vulpe.
66. **A** avea ceafa lată.
67. **A** avea clei la mâna.
68. **A** avea curaj de curcă beată.
69. **A** avea de lucru până în gât.
70. **A** avea dinți de papură.
71. **A** avea față scrisă în icoane.
72. **A** avea ferestre și prin vârful casei.
73. **A** avea fluturi (fumuri) în cap.
74. **A** avea gâdilici la limbă.
75. **A** avea greieruși la cap.
76. **A** avea gura slobodă.
77. **A** avea gură (limbă) de aur.
78. **A** avea inima aproape de gură.
79. **A** avea inimă de câine (piatră).
80. **A** avea limbă lungă.
81. **A** avea lipici.
82. **A** avea măträgună în creier.
83. **A** avea mâini de aur.
84. **A** avea mâna curată.
85. **A** avea mâna lungă.
86. **A** avea mâna bună.
87. **A** avea mâna spartă.
88. **A** avea mâncărime la limbă.
89. **A** avea meserie în sânge.
90. **A** avea nagăț.
91. **A** avea nas.
92. **A** avea noroc câtă frunză și iarbă.
93. **A** avea nouă vieți.
94. **A** avea o coastă de drac.
95. **A** avea o piatră pe inimă.
96. **A** avea obraz de scoarță.
97. **A** avea obraz subțire.
98. **A** avea ochi de lup.
99. **A** avea ochi răi.
100. **A** avea orbul găinilor.
101. **A** avea (a vârî) pe cineva în buzunar.

A avea pe cineva în buzunar.

A bate apa să aleagă unt.

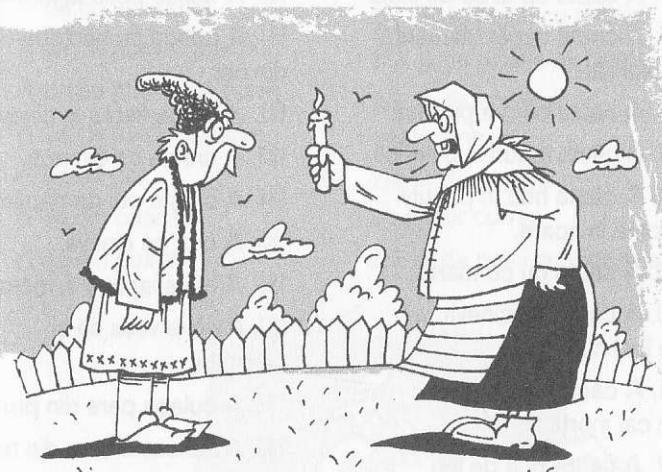
102. A avea pe dracul în pungă.
103. A avea pe vino-ncoace.
104. A avea perdea la ochi.
105. A avea peri pe limbă.
106. A avea proptele.
107. A avea scaun la vorbă.
108. A avea slovă frumoasă.
109. A avea spete multe.
110. A avea sprâncene posomorâte.
111. A avea sticleți în cap.
112. A avea suflet negru (pestrit).
113. A avea umbletul câinelui.
114. A avea un os de ros.
115. A avea un vierme la inimă.
116. A avea urechi de lup.
117. A avea urechi lungi.
118. A avea venin la inimă.
119. A avea zile cu carul.
120. A bate apa în piuă.
121. A bate apa să aleagă unt.

A călca în străchini.

122. A bate câmpii.
123. A bate cu propriile lui arme pe cineva.
124. A bate drumurile.
125. A bate gura de clacă.
126. A bate la cap pe cineva.
127. A bate obrazul cuiva.
128. A bate palma.
129. A bate pasul pe loc.
130. A bate toba în târg și la moară.
131. A bate țol pe cineva.
132. A bate ulițele.
133. A băga de seamă.
134. A băga funia navei prin urechea acului.
135. A băga în mormânt pe cineva.
136. A băga în năbadăi (groază, spaimă, sperieți, răcori) pe cineva.

137. A băga în sac pe cineva.
138. A băga la apă pe cineva.
139. A băga (a punе, a vâră) mâna în foc pentru cineva.
140. A băga nasul în pământ de rușine.
141. A bea la botul calului.
142. A cădea ca din pod.
143. A cădea (a pica) cerul pe cineva.
144. A cădea cu tronc la inimă.
145. A cădea din lac în puț.
146. A cădea în brânci.
147. A cădea în cursă.
148. A cădea (da) în mintea copiilor.
149. A cădea la pace cu cineva.
150. A cădea muscular pe capul cuiva.
151. A cădea o iarnă grea.
152. A cădea pe gânduri.
153. A călcă cu dreptul (stângul).
154. A călcă în străchini.
155. A călcă pe cineva pe bătătură.
156. A călcă pe urmele cuiva.

A căuta bucluc cu lumânarea aprinsă.

157. A călcă șarpele pe coadă.
158. A căpăta (prinde) aripi.
159. A căra apa cu ciurul.
160. A căra apă la fântână (râu).
161. A căra lemnă în pădure.
162. A căuta acul în carul cu fân.
163. A căuta bucluc (ceartă) cu lumânarea aprinsă.

A cere lapte de la o vacă stearpă.

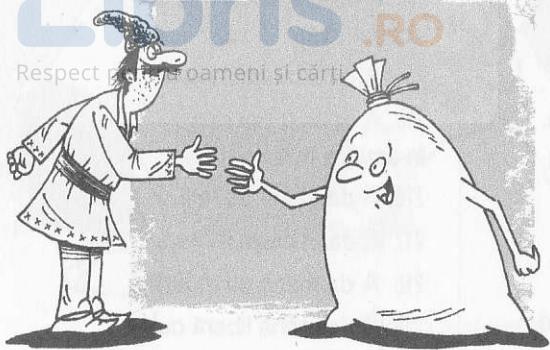
- 164. **A** căuta ca iarba de leac.
- 165. **A** căuta capăt (sămânță) de vorbă.
- 166. **A** căuta ce n-a pierdut.
- 167. **A** căuta iepuri în biserică.
- 168. **A** căuta nod în papură și pete în soare.
- 169. **A** căuta ou cu toartă.
- 170. **A** căuta pe cineva de lindini.
- 171. **A** căuta potcoave de cai morți.
- 172. **A** căuta ziua de ieri.
- 173. **A** cântă surzilor.
- 174. A** cere lapte de la o vacă stearpă.
- 175. **A** cere lână de la broască.
- 176. **A** cere pe un lucru cât dracu' pe tată-său.
- 177. **A** cere socoteală (seamă) cuiva.
- 178. **A** cheltui mult și fără nicio socoteală.
- 179. **A** clădi pe nisip.

- 180. **A** coase petic la petic.
- 181. **A** coborî cu hârzboul din cer.
- 182. **A** crăpa fierea în cineva.
- 183. **A** crește ca din apă.
- 184. **A** crește pui de năpârcă.
- 185. **A** croi pe cineva.
- 186. **A** cui e iapa, e și mânzul.
- 187. **A** cui e vaca să-și tie vițelul.
- 188. **A** culege pere din prun.
- 189. **A** cunoaște ceva din talpă.
- 190. **A** cunoaște pe cineva, de urât și de frumos.
- 191. **A** da (turna) apă la moara cuiva.
- 192. **A** da aripi cuiva.
- 193. **A** da bir cu fugiții.
- 194. **A** da buzna (năvală).
- 195. **A** da cal și a lua măgar.
- 196. **A** da cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă.
- 197. **A** da chit.

- 198. **A** da colac și lumânare.
- 199. **A** da cu barda în Dumnezeu.
- 200. **A** da cu barda-n lună.
- 201. A** da cu bâta-n baltă.
- 202. **A** da cu bobii.
- 203. **A** da cu crucea peste cineva.
- 204. **A** da cu oiștea-n gard.
- 205. **A** da cu piciorul.
- 206. **A** da cu tifla cuiva.
- 207. **A** da de bucluc (belea).
- 208. **A** da de cheltuiala cuiva.
- 209. **A** da de fundul sacului.
- 210. **A** da de gol.
- 211. **A** da din coadă.
- 212. **A** da din coate.
- 213. **A** da flămândului scobitoare.
- 214. **A** da iepurele la imaș.
- 215. **A** da în gropi ziua în amiaza mare.
- 216. **A** da lucrul pe față.
- 217. **A** da în bară.
- 218. **A** da mâna cu moartea.
- 219. **A** da mâna liberă cuiva.
- 220. **A** da nas cuiva.
- 221. **A** da nasul cu cineva.
- 222. **A** da năvală ca porcul.
- 223. **A** da norocul peste cineva.
- 224. **A** da o mână de ajutor cuiva.
- 225. **A** da ochii cu moartea.

A da cu bâta-n baltă.

A dat mâna cu norocul.

226. **A** da ochii cu cineva.
227. **A** da ochii peste cap.
228. **A** da oile în paza lupului.
229. **A** da pielea (ortul) popii.
230. **A** da paharul peste cap.
231. **A** da pe brazdă.

A dezlegat sacul
și a văzut pe dracul.

232. **A** da pe cineva cu nasul.
233. **A** da peste mierea ursului.
234. **A** da peste noroc.
235. **A** da piept cu cineva.
236. **A** da prin băt.
237. **A** da sabia în mâna celui nebun.
238. **A** da sfoară (sfără) în țară.
239. **A** da strechea în cineva.
240. **A** dat burduful de brânză în seama câinilor.
241. **A** dat cinstea pe rușine.
242. **A** dat coasa peste cremene.
243. **A** dat Dumnezeu boale, dar a lăsat și leacuri.
244. **A** dat mâna cu dracul.
245. **A** dat mâna cu norocul.
246. **A** dat urechile la păscut.
247. **A** depune armele.
248. **A** descoase pe cineva.
249. **A** despica firu-n patru.
250. **A** dezlegă sacul cu minciuni.
251. **A**dezlegat sacul și a văzut pe dracul.
252. **A** dori câte-n lună și-n stele.
253. **A** dormi ca mielul.
254. **A** dormi iepurește.

255. **A** drege busuiocul.
256. **A** duce câinii la apă.
257. **A** duce cu cobza (preșul, zăhărelul) pe cineva.
258. **A** duce de nas pe cineva.
259. **A** face (învăță) bărbieria pe capul altcuiu.
260. **A** face bordei cu cineva.
261. **A** face bine e totdeauna mai bine decât a face rău.
262. **A** face brânză de pupăză.
263. **A** face broaște-n pântece.
264. **A** face cu ochiul.
265. **A** face cu ou și otet (sare și piper) pe cineva.
266. **A** face chica măciucă cuiva.
267. **A** face de mascara (bazar) pe cineva.
268. **A** face din cal măgar.
269. **A** face din cămașă izmene.
270. **A** face din iarnă vară.
271. **A** face din iepure leu.
272. **A** face din teie curmeie.
273. **A** face gaură în cer.
274. **A** face gâtul leică și pântecele balercă.
275. **A** face gaură în apă.
276. **A** face mămăliga cu ciomege.
277. **A** face ochi ca de bou.

A face din iepure leu.

278. **A** face ochi dulci.
279. **A** face ochi mari.
280. **A** face orz din grâu.
281. **A** face albie (troacă) de porci pe cineva.
282. **A** face pe dracul în patru.
283. **A** face picioare.
284. **A** face piftie pe cineva.
285. **A** face spinarea tobă.
286. **A** face spume la gură.
287. **A** face umbră cuiva.
288. **A** face umbră pământului.
289. **A** face zâmbre.
290. **A** făcut cale întoarsă.
291. **A** făcut puiul aripi.
292. **A** făcut-o de oaie.
293. **A** făgădui câte în lună și în stele.
294. **A** fi a cincea roată la căruță.
295. **A** fi a nouă spăță la roată.